

lius, vel asperius sit, ad vitandum utrumque peccatum. At vero qui extrinsece gubernat, vel non semper potest omnia aliorum mortaliter, quia præferret minorem infamiam suam majori injuriae divinae. Hoc autem intelligendum est, si comparatio illa et electio caderet in ipsam culpam et non tantum in infamiam; nam si quis haberet solum hunc actum: Mallem existimari adulteria aut homicida, quam fur, non esset grave peccatum; secus vero esset, si propter illam hominum existimationem, vellet reipsa potius committere homicidium, vel adulterium, quam leve furtum.

6. Quale peccatum sit præligerare culpam graviores. — Nihilominus appretiative recte dictum est, peccatum gravius esse detestabilius, nosque per actum pœnitentiae magis illud detestari, vel formaliter, vel virtualiter. Probatur ratione tacta, quia, sicut simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis. Item quia actus virtutis proportionem servat cum formalis objecto. Item hoc recte explicatur ex dictis; quia licet nullum peccatum simpliciter sit eligibile propter vitandum aliud, tamen quacunque ratione, vel ex quacunque suppositione fingatur, aut veniat necessitas eligendi inter grave et leve peccatum, et alterutrum eorum committendi, semper est vitandum potius grave, quam leve; ergo signum est appretiative eo magis odio haberi aliquod peccatum, quo gravius est. Quapropter recte potest hic affectus seu appretatio declarari per illam conditionalem: Si non possem simul utrumque, potius grave, quam leve peccatum vitare, et contrarius affectus esset inordinatus. Ut, si quis haberet hunc actum: Mallem esse homicida, quam fur, in eo actu peccare, etiamsi aliqui haberet animum absolutum neutrum peccatum committendi.

7. Addit tamen Soto, ex illa comparatione, si fiat inter peccata mortalia, non incurri peccatum grave, quia præcipua gravitas peccati mortalis est in aversione divina, et in hac omnia convenient, ideoque inordinatio illa, quæ esset in electione conditionata gravioris peccati præ minus gravi, non videtur esse adeo gravis, ut sufficiat ad peccatum mortale. Quæ sententia posset probabiliter admitti, quando peccata mortalia non essent admodum inæqualia; regulariter tamen loquendo, gravis quidem videtur illa inordinatio, et contraria ordini charitatis a iustitia ad Deum. Maxime tamen, et sine ulla controversia illud esset peccatum mortale, si respectu hominis sic operantis, vel apprehendentis illud, ut declaratum est.

Ut si quis deprehensus in furto levi haberet

hujusmodi actum: Maluissem deprehendi in adulterio, vel homicidio, sine dubio peccaret mortaliter, quia præferret minorem infamiam suam majori injuriae divinae. Hoc autem intelligendum est, si comparatio illa et electio caderet in ipsam culpam et non tantum in infamiam; nam si quis haberet solum hunc actum: Mallem existimari adulteria aut homicida, quam fur, non esset grave peccatum; secus vero esset, si propter illam hominum existimationem, vellet reipsa potius committere homicidium, vel adulterium, quam leve furtum.

8. Objectio. — Solvitur. — Sed objicit aliquis contra dicta. In hac conditionata voluntate: Si ad vitandum mendacium oporteret sacrilegium committere, id facerem, nullam esse deformitatem seu inordinationem, quia per illam conditionem excluditur ab illo objecto omnis pravitas, vel malitia; quoties autem conditio talis est, consensus in actu sic conditionatum nullam habet deformitatem; ergo. Antecedens quoad priorem partem probatur, quia hoc ipso quod sacrilegium esset necessarium ad vitandum aliud peccatum, jam ipsum non esset peccatum. Minor vero patet, nam hic actus non est malus: *Si vindicta de inimico non esset prohibita, vellem illam*, et idem est de omnibus similibus. Et ratio est, quia per conditionem præscinditur ab objecto turpitudi, et ita voluntas nullo modo fertur in illud ut malum. Respondetur, negando majorem, quia hypothesis illa, sub qua fit præsens comparatio, non est talis, ut excludat malitiam ab altero extremo, nam potius fit comparatio inter gravius peccatum, et minus grave, ex suppositione quod utrumque peccatum sit. Unde, licet in re verum sit, ad vitandum unum peccatum non posse esse necessarium aliud peccatum, et ideo in re ipsa bene inferatur, si actus est necessarius ad vitandum peccatum, non posse ipsum actum esse peccatum, tamen in praesenti conditionis illa sumitur ex tali hypothesi impossibili, ut unum peccatum, retinens propriam malitiam et deformitatem, apprehendatur ut necessarium ad vitandum aliud; et tunc dicimus esse valde inordinatum affectum, acceptare potius gravius peccatum sacrilegii, quam levius mendacii, etiam sub illa conditione et hypothesis propositum; nam per illam, ut sic, non excluditur malitia objecti respectu hominis sic operantis, vel apprehendentis illud, ut declaratum est.

Dubium incidens de comparatione inter proprium, et alienum peccatum.

9. Sed quæri hic solet obiter, an gravius peccatum alienum magis sit detestandum, quam levius peccatum proprium, præcipue si utrumque ex charitate homo detestetur. Et ratio dubitandi esse potest, quia charitas respicit bonum divinum secundum se, et propter ipsum; ergo eodem modo fugit malum oppositum; ergo magis malum divinum magis fugit, a quoquaque inferatur; sed gravius peccatum alienum est gravius malum Dei, quam proprium peccatum leve; ergo illud ex charitate magis est detestandum quam hoc.

10. Proprium peccatum appretiative esse magis detestandum quam gravius alienum. — Potius est permittendum gravissimum peccatum alienum, quam proprium levissimum committendum. — Cooperatio gravior ad peccatum est detestabilior leviori peccato proprio. — Nihilominus dicendum est, proprium peccatum appretiative semper esse magis detestandum, etiamsi levius sit. Ita docent communiter Theologi in 4, dist. 17, ubi Palud., q. 1, art. 5; Soto, q. 2, art. 4; Ledesm., 2p. quarti, q. 2, art. 3. Et probatur primo, quia peccatum alienum tribus modis potest ad me comparari, scilicet, ut permittendum, vel ut aliquo modo efficiendum a me, vel ut quoddam objectum non pertinens ad me ut aliquid faciendum, vel vitandum, sed solum in ordine ad simplicem affectum, quatenus in eo potest complacere voluntas, vel illud odio habere. Si loquamur primo modo, certum est potius esse permittendum quodcumque peccatum alienum etiam gravissimum, quam proprium peccatum, etiam levissimum, committendum. Probatur, quia permittere peccatum, per se non est malum, sed potest esse bonum; committere autem peccatum semper est malum et fugiendum. Item non sunt facienda mala, ut veniant bona; ergo nec peccandum est, ut alius non peccet; est enim eadem repugnantia, nam si secundum rectam rationem peccandum mihi esset, ne alius peccaret, illud non esset in me peccatum; repugnat enim esse secundum rectam rationem faciendum, et esse peccatum; si autem secundum rectam rationem faciendum non est, ergo secundum rectam rationem potius est permittendum alienum peccatum, quam proprium committendum.

At vero si peccatum alienum secundo modo consideretur, sic jam non consideratur ut alienum, sed ut proprium, quia consideratur, ut a me efficiendum, vel coefficiendum, et sic jam constituitur extra præsentem comparationem; eritque ulterius considerandum, an illa cooperatio ad peccatum alienum sit in me gravior culpa, quam commissio alterius peccati proprii, et quæ fuerit mihi gravior, erit mihi detestabilior, juxta principia superius posita. Denique si alienum peccatum tertio modo consideretur, ut objectum quoddam simplici affectu, amore, vel odio prosequendum, sic quidem appretiative magis est odio prosequendum peccatum proprium, quia quantum in me est, plus conari debo, ut illud non sit in rerum natura, quanquam objective aliud sit magis malum. Sicut etiam ex ordine charitatis, magis tenetur unusquisque seipsum diligere in spiritualibus, quam alium; nam prima inclinatio charitatis est, ut subjectum ipsum, in quo est, inclinet ad diligendum Deum; et ideo charitas non semper magis appretiative diligit illud bonum divinum quod in se est magis objective, sed quod sibi est magis conjunctum, quodque ab ipsa procedit, et in quo ipsamet charitas, seu qui habet illam, magis glorificat Deum. Sic igitur e converso magis etiam odio habet charitas peccatum proprii suppositi, quam alieni, etiamsi objective illud magis sit Eademque ratio procedit intra rationem justitiae, si consideretur peccatum, quatenus illi repugnat: nam justitia potius inclinat ad vitandam injuriam, etiam levem, quæ a me, seu a proprio supposito inferri potest, quam quæ ab altero fieri potest; imo illa, quæ ab alio fit, respectu mei non est injuria, nisi ego ad illam aliquo modo cooperer.

11. Aliud dubium. — Responsio. — Sed urgent amplius aliqui ulterius interrogando, si ex hypothesi impossibili hæc conditionis proponatur: Aut mihi peccandum est, aut Deus ipse verum aliquod malum patietur, quia vel non erit, vel inordinatum aliquid aget, vel aliquid simile, quid horum detestabilius sit, malum culpæ proprium, an verum aliquod malum in ipso Deo. Ad quod respondeat Alens., 4 par., q. 68, memb. 1, art. 6, detestabilius esse malum in ipso Deo quam in se; ideoque sub hac hypothesi impossibiliter acceptari posse malum culpæ interiori affectu conditionato, scilicet, si illud necessarium esset ad conservandum re ipsa bonum Dei in se, vel vitandum oppositum malum; quia quacunque ratione consideretur malum ipsius Dei respectu mei, scilicet, ut inferendum, vel, ut permittendum, et a fortiori ut aman-

dum, magis est a me vitandum, quam quodcunque aliud malum, eo quod divinum bonum in re ipsa existens, et prout in se est, super omnia est a nobis diligendum. Quae ratio optima est; ex illa vero sequitur in ea compunctione non preferri peccatum proprium male alieno, ut alienum est, sed ut ad nos spectat illud impedire, vel oppositum bonum procurare, et quatenus omissio talis officii, vel obligationis, respectu mei majus peccatum censetur. Verumtamen haec conditionales ex rebus adeo impossibilibus, et quae simul implicare videntur affectum ad aliquam culpam, vitandae sunt, nam et sunt parum utiles, et possunt facile imprudenter fieri.

12. Dubitatio Paludan. — *Data distinctione explicatur.* — Tandem vero inquirunt Paludan. et Soto, citatis locis, an peccatum alienum magis detestandum sit quam quolibet malum proprium, quod culpam non includat. Et respondent affirmando, quia offensa divina, etiam aliena, ex charitate potius vitanda sit, quam quilibet pena propria. Sed hoc declaratione indiget juxta distinctionem trimembrem superius a nobis positam. Si enim alienum peccatum ad me comparetur in ratione effectus, id est, ut a me aliquo modo efficiendum, sic manifestum est plus esse a me detestandum quam omne malum pœnæ, quia sub ea ratione jam non est tantum peccatum alienum, sed etiam proprium. Rursus si peccatum alienum præcise consideretur in ratione objecti amabilis vel detestabilis, sic etiam detestabilius est quolibet malo pœnæ, quia malum pœnæ etiam proprium honeste amari potest, saltem complacendo in illo; malum vero culpæ etiam alienum nulla ratione potest honeste placere; alioqui per hujusmodi complacentiam jam fieret aliquo modo proprium. At vero si alienum peccatum consideretur tantum ut permittendum, sic quidem ex genere suo bonum et melius est admittere in se malum pœnæ, quam permettere peccatum in alio, quia id est maxime consentaneum ordini charitatis, tum Dei, tum etiam proximi. Hoc vero non semper cadit in obligationem, sed sub certa lege ac mensura; tantum enim esse potest proprium detrimentum et incommodum, ut charitas non obliget ad sustinendum vel admittendum illud propter vitandum quamecumque alterius culpam, quia cum culpa sit alteri voluntaria, non teneor ego cum tanto discrimine illam impedire, aut occasionem ejus auferre; de qua re latius tractatur in 2. 2, q. 26 et 32.

DISPUTATIO IV.

DE CONTRITIONE SECUNDUM SE.

De contritione duplex est consideratio, scilicet, quatenus actus virtutis est, et quatenus est pars sacramenti. Hanc posteriorem reservamus in secundam partem principalem hujus tractatus; priorem vero hic expedire necesse est, ut ratio hujus virtutis integre tradatur. Solet autem contritionis nomen duplamente accipi: primo, generatim, ut comprehendit attritionem, quod sumi potest ex Tridentino, sess. 14, cap. 4, quem locum ad rem praesentem explicui late in primo tomo hujus 3 part., disput. 4, sect. 8. Nunc vero jam non loquimur de contritione hoc modo, quia fere idem est quod actus pœnitentiae, de quo agimus. Aliter ergo sumitur contritio pro quadam actu perfecto, et sufficiente ad remissionem peccati in ratione dispositionis, etiam absque reali susceptione sacramenti; et ita nunc de illa agimus. Unde duo in illa considerari possunt, scilicet, quid sit necessarium ad esse illius, quid vero ut sufficienter disponat ad gratiam: que duo formaliter quidem distincta sunt, ita vero conjuncta, ut vix possint disputatione separari, quare utrumque declarabimus.

SECTIO *

Utrum contritio sit formalis pœnitentiae actus, et quisnam sit.

1. Contritio quid significet. — *Unde sumpta vocis metaphora.* — Contritio juxta communem Ecclesiæ conceptionem significat perfectam aversionem voluntatis a peccato commiso, qua homo se preparat ad reconciliandam amicitiam cum Deo, si illa careat. Hæc significatio constat ex communi usu Theologorum, et ex Trident., sess. 14, c. 4. Et sumitur ex Scriptura, in qua vox hæc aliquando in malam partem accipitur, pro gravi afflictione et pœna, Psal. 43: *Contritio, et infelicitas in viis eorum;* Isaiæ 63: *Præ contritione spiritu ululabant.* Frequentius vero accipitur in predicta significatione, Psal. 50: *Cor contritum et humiliatum, etc.*; Daniel. 3: *In spiritu humiliatis, et in animo contrito;* Psal. etiam 146: *Qui sanat contritos corde, et alligat contritiones eorum.* Quæ verba de quacunque afflictione intelligi possunt. Augustinus tamen, quasi per antonomasiam ea intelligit de contritione peccatorum, dicens: *Sanat contritos*

DISPUTAT. IV. SECT. I.

71

corde, id est, humiliatos corde, concitantes, seipsos punientes. Ac tandem concludit: *Qui cor non conterunt, non sanantur.* Et enarratione in Psal. 74: *Tritura cordis* (inquit), *pictas, humilitas.* Qui se conterit, irascitur sibi, se habet iratum, ut *Deum habeat propitium.* Idem fere de Vera et falsa pœnit., c. 15. Et optimus Bernard., serm. 12 in Cant.: *Optimum* (inquit) *unguentum contritio, quod ex recordatione peccatorum conficitur.* Est autem hujus vocis metaphora ex eo sumpta, quod *conterere* significat rem aliquam duram in minutissimas partes dividere et comminuere; peccatum autem solet cor peccatoris obdurare; et ideo perfecta divisio cordis et aversio a peccato, contritio nominata est.

2. Controversia. — Ex qua nominis significacione satis constat contritionem esse aliquo modo actum pœnitentiae, quia per pœnitentiam avertimur a peccato et disponimur ad ejus remissionem. Solet autem inter autores controverti, an sit de ratione contritionis, ut sit formalis actus pœnitentiae, vel sufficiat virtualis. Navarrus, in Sum., cap. 1, num. 5, contendit posse salvari verum contritionis actum absque formalis actu pœnitentiae. Fundamentum ejus est, quia potest homo disponi sufficienter ad remissionem peccati absque formalis actu pœnitentiae, scilicet, per amorem Dei super omnia; sed sufficiens dispositio ad remissionem peccati mortalis est contritio; ergo potest salvari vera contritio absque formalis pœnitentia cum sola virtuali, quæ in amore includitur. Hanc vero sententiam acriter impugnat Soto in 4, d. 15, q. 1, art. 2, et d. 17, q. 1, art. 1, ex contrario fundamento, quia nemo potest sufficienter disponi ad remissionem peccati, nisi per formalem aversionem et detestationem ejus, quæ est formalis actus pœnitentiae, sine quo existimat amorem nunquam posse sufficere.

3. Duplex sensus controversiae. — *Actus amoris, ut præscinditur a formalis pœnitentia, non est formalis contritio.* — *Contritio est actus pœnitentiae.* — Sed in hac re aliquid esse potest pertinens ad veram questionem de re ipsa, aliquid vero pertinens ad questionem de nomine, seu de usu vocis. Primum est illud, quod in fundamentis aliarum opinionum tangitur, scilicet, an peccator possit interdum justificari per solum actum amoris Dei super omnia, absque formalis actu pœnitentiae simul et in re ipsa elicito. In qua questione Navarrus affirmit, Soto vero negat. Et mihi placet sententia Navarri. Eam vero probare et ex-

Quisnam actus pœnitentiae sit contritio.

4. Contritionem formaliter esse ipsam detestationem peccati. — Statis vero occurrit declarandum, quisnam ex actibus pœnitentiae supra numeratis contritio sit; et præserium inquiri potest de illis quatuor actibus, qui sunt voluntas destruendi peccatum commissum, odium peccati, detestatio ejus, et dolor de illo. Et dicendum breviter est contritionem formaliter, et (ut ita dicam) in recto, esse detestationem ipsam; reliquos vero actus regulariter comitari illam, vel antecedenter, vel consequenter, et virtute semper includi in illa, non tamen esse de substantia contritionis, nec semper necessarios ad illam, quatenus ab ipsa detestatione formaliter seu realiter distincti sunt. Ita sumitur ex communi Theologorum doctrina, D. Thom. hic, artic. seq., præsertim in solutionibus argumentorum, et superiori quest., artic. 8, et in 4, d. 17, tota fere quest. 2; et ibi aliorum; et Alens., 4 p., q. 17, memb. 4; Cajet., tom. 1 Opusc., tract. 4, q. 1; Vega, lib. 13 in Trident., c. 25. Et probatur breviter ex supra dictis, nam contritio est propriissimus et perfectissimus actus pœnitentiae; sed talis actus in detestatione consistit, ut supra probatum est; ergo. Item